

changes in the conditions of life of the child and that is changing dramatically, creating new relationships with adults and children, there are new requirements for mastering knowledge in the form of school teaching material. This paper describes theoretical approaches, which became the basis for future experimental studies on the formation of generalizations in children psycholohichnyhta pedagogical research. Analyzed most of the psychological research and found that the formation of generalizations occurred in different areas: formation of simple generalizations in early childhood, age indicators for language development, the development of thinking operations, active approach.

Key words: generalization, cognitive development, school readiness, children with hearing impairment.

Received 3.04.2015

Reviewed 16.05.2015

Accepted 12.06.2015

УДК: 376.36-053.4:811.161.2'367

Т.М. Швалюк

shvaluk@mail.ru

ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ ВИКОНУВАТИ СКЛАДНІ СИНТАКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕЧЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Shvaluk T.M. Forming the ability to perform the complex syntactical transformation of sentences of preschool age children with heavy speech infringements / T.M. Shvaluk // Actual problems of the correctional education : Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Drahomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohyenko National University / edited by V.M. Synjov, O.V. Havrilov. – Edition VI. Issue 1.- Kamyanets-Podilsky: Medobory-2006, 2015.– P. 289–299

Т.М. Швалюк. Формування вміння виконувати складні синтаксичні трансформації речень у дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. У статті розглядається проблема формування вміння виконувати складні синтаксичні трансформації речень у дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. Представлено аналіз результатів констатувального етапу дослідження, який був спрямований на

вивчення стану сформованості особливостей складних синтаксичних конструкцій у дітей старшого дошкільного віку з ТПМ. Зазначено, що одним із головних завдань різнобічного розвитку дошкільників є навчання рідної мови та розвитку мовлення. Підкреслено важливість своєчасного засвоєння старшими дошкільниками з тяжкими порушеннями мовлення граматичної будови мови, як важливої умови повноцінного мовленнєвого розвитку. Визначено, що головним показником рівня розвитку дитячого мовлення є вміння будувати речення різної синтаксичної структури. З огляду на це, діти з тяжкими порушеннями мовлення повинні вміти використовувати всі граматичні одиниці – словосполучення та речення рідної мови. Розроблена методика формування складних синтаксичних конструкцій із різними видами зв'язку представлена у формі корекційно-розвивального процесу поетапного формування різних типів речень від простого до складного, складних синтаксичних конструкцій, відповідно до напрямків та етапів корекційної роботи на рівні імпресивного й експресивного мовлення. Під час формування вміння виконувати складні синтаксичні трансформації речень використовуються різні методи, прийоми, засоби навчання; визначено основну форму його організації; застосовується диференційований підхід у навчанні дітей із ТПМ. Методика представлена системою навчальних і тренувальних вправ, завдань, ігор дібраних у межах найуживаніших лексичних тем у старшій групі для дітей із ТПМ, відповідно до зазначеного етапу навчання. Запропонована методика дозволить ефективно впливати на розвиток синтаксичної сторони мовлення в цілому у дітей означеної категорії.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, тяжкі порушення мовлення, методика, складні синтаксичні конструкції, складні синтаксичні трансформації.

Т.Н. Швалюк **Формирование умения выполнять сложные синтаксические трансформации предложения у детей старшего дошкольного возраста с тяжелыми нарушениями речи.** В статье рассматривается проблема формирования умения выполнять сложные синтаксические трансформации у детей старшего дошкольного возраста с тяжелыми нарушениями речи. Представлен анализ результатов констатирующего этапа эксперимента, который был направлен на изучение состояния сформированности особенностей сложных синтаксических конструкций у детей старшего дошкольного возраста с ТНР. Отмечено, что одним из главных заданий разностороннего развития дошкольников есть обучение родному языку и развитию речи. Подчеркнута важность своевременного усвоения старшими дошкольниками с тяжелыми нарушениями речи грамматической стороны речи, как важного условия полноценного речевого развития.

Определено, что главным показателем уровня развития детской речи есть умение строить предложения разной синтаксической структуры. Поэтому дети с тяжелыми нарушениями речи должны уметь использовать все грамматические единицы – словосочетания и предложения родного языка. Разработанная методика формирования сложных синтаксических конструкций с разными видами связи представлена в форме коррекционно-развивающего процесса поэтапного формирования разных типов предложений от простого к сложному, сложных синтаксических конструкций, в соответствии с направлениями и этапами коррекционной работы на уровне импрессивной и экспрессивной речи. Во время формирования умения делать сложные синтаксические трансформации используются разные методы, приемы, средства обучения; определена основная форма его организации; используется дифференцированный подход в обучении детей с ТНР. Методика представлена системой обучающих и тренировочных упражнений, заданий, игр подобранных в рамках распространенных лексических тем в старшей группе для детей с ТНР, в соответствии с обозначенным этапом обучения. Предложенная методика позволит эффективно воздействовать на развитие синтаксической стороны речи в целом у детей данной категории.

Ключевые слова: дети старшего дошкольного возраста, тяжелые нарушения речи, методика, сложные синтаксические конструкции, сложные синтаксические трансформации.

У сучасній загальній та спеціальній науково-методичній літературі рівень розвитку мовлення вважається одним із основних показників розумового розвитку дитини (Т. Ахутіна, П. Блонський, А. Богуш, П. Гальперін, Г. Ляміна, І. Марченко, Т. Сак, Є. Соботович, Ф. Сохін, М. Шеремет та ін.). Завдяки мовленню люди отримують широкі можливості спілкування один з одним. Саме у дошкільному віці створюються сприятливі умови для розвитку мовлення, закладається фундамент для писемних форм мовлення – читання й письма, і подальшого мовного й мовленнєвого розвитку дитини (М. Богуш, О. Боряк, Н. Ільїна, С. Конопляста, І. Марченко, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Трофименко, Н. Чередніченко, М. Шеремет та ін.).

В інтелектуальному й мовленнєвому розвитку дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення (надалі ТПМ) провідне місце посідає оволодіння *реченням – основною одиницею мови і мовлення* (А. Богуш, О. Боряк, Л. Виготський, С. Дем'яненко, Н. Жинкін, Н. Жукова, І. Зиміна, Л. Калмикова, Р. Лалаєва, З. Ленів, О. Леонт'єв, І. Марченко, Є. Моїсеєнко, Н. Пахомова, Л. Порядченко, Є. Соботович, Л. Спірова, В. Тищенко, Л. Трофименко, А. Шахнарович, Н. Швачкін, М. Шеремет, В. Ядешко та ін.).

За рівнем уміння побудови речень різної синтаксичної структури логопед робить висновки про розвиток логічного мислення дитини й обсяг оперативної пам'яті, про сформованість навичок монологічного мовлення, практичне засвоєння нею лексики й граматики, тобто про мовно-мовленнєву готовність до свідомого вивчення усіх предметів шкільного циклу.

Оскільки кількість дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення останнім часом постійно збільшується, проблема формування в них синтаксичної сторони мовлення займає найважливіше місце в сучасній логопедії, а питання про методику формування різних типів речень, складних синтаксичних конструкцій стає одним із найактуальніших.

Аналіз даних констатувального експерименту показав, що дошкільники старшого віку з ТПМ знаходяться на значно нижчій сходинці розвитку синтаксичної сторони мовлення, ніж однолітки, які розвиваються нормально. Ця категорія дітей є неоднорідною за структурою мовленнєвого недорозвинення, особливостями синтаксичних порушень, і механізмами, що лежать у їх основі. Так, у дітей із тяжкими порушеннями мовлення виявилися порушення переважно зі сторони лексико-морфологічної, формально-синтаксичної і особливо формально-семантичної організації висловлювання.

Зазначене вказує на необхідність проведення спеціального диференційованого навчання дітей побудови складних синтаксичних конструкцій із урахуванням клінічного заключення дитини.

Нами була розроблена оригінальна авторська методика формування складних синтаксичних конструкцій із різними видами зв'язку, складних багатокомпонентних речень і представлена у формі корекційно-розвивального процесу поетапного формування усіх типів речень від простого до складного, складних синтаксичних конструкцій.

Основними *напрямами* корекційно-розвивальної роботи з формування складних синтаксичних конструкцій із різними типами зв'язку є розуміння й практичне оволодіння дошкільниками з ТПМ: 1) простими поширеними, поширеними однорідними членами речення; 2) складними елементарними – складносурядними, складнопідрядними; 3) складними багатокомпонентними: складносурядними, складнопідрядними; складними синтаксичними конструкціями з різними типами зв'язку. Особливим завданням є формування навичок уживання означених типів речень у висловлюваннях з урахуванням ситуації спілкування, конкретної мети, теми, співрозмовника тощо.

Відповідно до напрямків роботи визначені *етапи корекційної роботи*:

I - пропедевтичний - етап навчання щодо формування складних синтаксичних конструкцій (наскрізний, базовий), спрямований на розуміння й володіння дітьми з ТПМ простими типами речень.

II етап навчання – спрямований на розуміння і володіння дітьми з ТПМ:

а) складносурядними елементарними, багатоконпонентними реченнями, складними синтаксичними конструкціями з безсполучниковим і сурядним зв'язком, б) складнопідрядними елементарними, багатоконпонентними реченнями, складними синтаксичними конструкціями з різними видами зв'язку.

III етап навчання – спрямований на формування у дітей із ТПМ вміння виконувати складні синтаксичні трансформації речень.

В даній статті буде розкрито методику третього етапу навчання.

Метою заключного етапу роботи було – формування у дітей вміння виконувати складні синтаксичні трансформації (звуження та розширення) речень.

Завдання третього етапу навчання:

1. Вчити розрізняти просту та складну синтаксичну структуру речень;
2. Вчити дітей утримувати основні смислові ситуації, які виражені у реченні.
3. Вдосконалювати уміння користуватися всіма видами зв'язку в реченні.

Завдання заключного етапу навчання ми реалізовували паралельно.

Етапи роботи з формування вміння виконувати складні синтаксичні трансформації.

1. Диференціація простих і складних речень, складних синтаксичних конструкцій із різними видами зв'язку.
2. Звуження складного речення, складних синтаксичних конструкцій із різними видами зв'язку.
3. Поширення складних речень, складних синтаксичних конструкцій із різними видами зв'язку.
4. Перебудова однієї синтаксичної конструкції в іншу.

Є. Соботович зазначає, що операції звуження та розширення речення є критерієм розуміння висловлювань і сприяють розумінню дитиною сприйнятого мовлення, Л. Виготський зазначає, що операція звуження мовленнєвого висловлювання є передумовою формування внутрішнього мовлення дитини [2; 8].

О. Моїсеєнко вказує на те, що головним показником сформованості операцій внутрішнього програмування зв'язного висловлювання є різноманітні способи продукування, які використовуються під час побудови внутрішньої програми висловлювання. Засвоєння цих способів відбувається в процесі розвитку мовленнєвого мислення і передбачає оволодіння дитиною вміння встановлювати логічні відношення між різними смисловими блоками і оформлювати ці відношення за допомогою засобів мови [7].

Під час формування вмінь і навичок виконувати трансформацію речень ми використовували такі *методи і прийоми*: спостереження, бесіда з дорослим, зразок логопеда, питання – відповідь, гра, графічні схеми, ідеограми, піктограми, сюжетні малюнки, мультимедійні презентації тощо.

Спираючись на зразок логопеда, ми показували трансформацію складних синтаксичних конструкцій. Звертали увагу дітей на те, що складне речення, яке ми побудували з двох простих речень може бути не дуже великим і його можна поширити за допомогою опису певного предмету, дії, або явища. Наприклад: «Як тільки прийшла весна, ми побачили проліски.» – «Як тільки прийшла тепла, рання весна, ми побачили у лісі перші весняні квіти – проліски.» Або навпаки, якщо речення дуже велике за обсягом ми можемо його зменшити відповідним чином, наприклад: «У лісі ми побачили маленьку руденьку білочку, що дуже уміло стрибала з гілочки на гілочку.» – «У лісі ми побачили білочку, що стрибала з гілочки на гілочку.» [5]

1. Диференціація простих і складних речень, складних синтаксичних конструкцій із різними типами зв'язку

Під час основного етапу навчання ми проводили роботу на диференціацію простих і складних синтаксичних конструкцій. Вчили дітей звертати увагу на обсяг речення (кількість слів у реченні), його структуру, що вказує на рівень сформованості формально-синтаксичної організації речення (схема). Якщо діти навчаться відрізняти просту синтаксичну конструкцію від складної, тоді вони будуть уміти будувати відповідні прості і складні речення. З цією метою пропонували дітям пограти в гру: «Плесни в долоньки, якщо почувеш складне речення» Наприклад: Мама варить борщ. Дівчинка малює олівцями, і хлопчик малює олівцями. Пригріло сонечко, розквітли квіти, і з'явилися метелики. На городі ростуть овочі тощо.

Потім пропонували дітям скласти просте або складне речення за дією, діями, предметним, сюжетним малюнками, серією сюжетних малюнків; підібрати відповідну ілюстративно-графічну, графічну схеми - відповідно до запропонованої наочності, виконаних дій або дії.

На наступних заняттях з метою актуалізації, закріплення, контролю набутих дітьми знань, вмінь та навичок, а також для більш усвідомленого вживання речень різної складової структури ми вчили дітей виконувати трансформацію простих і складних речень в процесі бесіди з дорослим. З цією метою ми використали одне з завдань методики вивчення мовної здібності дошкільників Н. Мікляєвої [6, с.81].
Питання:

1. Ти – бабуся (дідусь). Правильно я сказала чи ні? Чому?
2. У тебе два рота. Правильно я сказала чи ні? Чому?
3. У тебе не має носа? Правильно я сказала чи ні? Чому?
4. Ти не вмієш їсти? Правильно я сказала чи ні?

5. Ти не підеш не гуляти. Що це значить?
6. Папа відремонтував стілець. Отже, стілець вже ...
7. Мама випрала сукню. Отже, сукня вже ...
8. Суп звариться сам. Таке буває? Чому?
9. Пиріжки спечуться самі. Таке буває? Чому?
10. Я десь живу. Спитай мене про це.
11. У мене щось є. Спитай мене про це.
12. У мене є якась іграшка. Спитай мене про це.
13. Я граюсь із лялькою. Попроси мене дати її тобі.
14. Про що ти мене попросив? Навіщо?
15. Якщо ти її зламаєш, що ти скажеш?
16. Мама сказала: «Я зварила борщ». Про що вона сказала?

Цей вид роботи формує у дітей вміння користуватися: правилами граматичного, синтаксичного структурування в межах діалогічного мовлення; будувати синтаксичні конструкції, які засвоєні, автоматизовані в мовленні дитини.

2. Звуження складного речення, складних синтаксичних конструкцій із різними видами зв'язку

Далі ми пропонували дітям пограти в гру: «Скажи по-іншому». Ця гра вимагала точності висловлювання думки, швидкості, кмітливості в доборі варіантів речень. *Інструкція для дитини:* прослухай речення, яке я придумала за даним малюнком, і спробуй повторити його по-іншому, більш простіше. *Матеріал для гри:* сюжетні малюнки. Речення:

1. Всю зиму проспав ведмідь в барлігу, а навесні, коли стало тепло, ведмідь прокинувся.
2. Діти збирали яблука, які росли в садку у дядька Івана для того, щоб мама зварила з них варення.
3. Після теплої дощу, через річку, на якій плавало багато гусей, перекинулась райдуга.»

3. Поширення складних речень, складних синтаксичних конструкцій із різними типами зв'язку

З метою поширення простих, складних речень, складних синтаксичних конструкцій можна використати таку дидактичну гру, як: «Доповни речення словами», використовуючи для цього опорні таблиці-ідеограми, піктограми, блок-схеми. Наприклад: запропоноване речення: «Діти збирали яблука, які росли в садку у дядька Івана.» – похідне речення: «Діти збирали (таблиця-ідеограма: круг, червона фарба, сік) круглі, червоні, соковиті яблука, які росли в садку у дядька Івана.»

З опорою на сюжетний малюнок на якому зображено три дійові особи будуюмо складну синтаксичну конструкцію із безсполучниковим та сурядним зв'язком, потім шляхом вилучення однієї особи будуюмо просте складносурядне речення. І навпаки. Такий прийом, слід спочатку відпрацьовувати з дітьми під час навчання поширення простих речень, а потім, коли діти здобули відповідні навички, переносити на більш складні синтаксичні конструкції.

Далі ми навчали дітей поширювати або звужувати запропоноване нами речення самостійно.

4. *Перебудова однієї синтаксичної конструкції в іншу*

Під час заключного етапу роботи ми вчили дітей перебудовувати синтаксичну конструкцію одного типу в другу більш складну, або більш легшу відповідно до певної мовної ситуації, шляхом усвідомлення семантичного значення сполучних слів, структури простого і складного речень.

З цією метою пропонували дітям пограти в гру: «*Яке речення побудуємо?*» *Мета:* Вчити дітей розуміти мовну ситуацію, про яку вони будуть повідомляти; будувати мовленнєві висловлювання різного типу, спираючись на знання, вміння та навички сформовані на попередніх заняттях. Розвивати вербальне мислення, оперативну пам'ять, сприймання, увагу.

Хід гри: Повідомляємо дітям про те, що за певною життєвою ситуацією, сюжетним малюнком, ми можемо побудувати різні види речень відповідно до того, про що хочемо повідомити, або розповісти іншим людям.

Дітям пропонували пригадати гру «Сонячні зайчики», в яку вони грали під час формування навичок розуміння і побудови простого елементарного складносурядного речення зі сполучником «і», побудувати відповідне речення «Сонечко прокинулось, і діти пішли до школи.», виконати його структурний аналіз, викласти графічну схему. Потім пропонували дітям побудувати речення за двома сюжетними малюнками цієї гри (модифікований варіант гри «Сонячні зайчики») – діти будують складносурядне багатокomпонентне речення з єднально-зіставними сполучниками типу: «Сонечко прокинулось, і діти пішли до школи, а дорослі пішли на роботу.», виконують структурний його аналіз, будують графічну схему речення. Звертаємо увагу дітей на те, що в другому реченні ми повідомили більше інформації відносно першого речення.

Далі діти будують складні синтаксичні конструкції із сурядним і підрядним зв'язком за тими ж сюжетними малюнками, що і попереднє речення, але повідомляючи про те, навіщо діти і дорослі пішли до школи і на роботу «Сонечко прокинулось, і діти пішли до школи, щоб навчатись, а дорослі пішли на роботу, щоб працювати.». Діти виконують структурний аналіз речення, будують його графічну схему.

Речення типу: «*Коли* прокинеться сонечко, *тоді* діти підуть до школи, а дорослі підуть на роботу.» діти будують за навідним питанням: «*Коли* це може відбутися?», роблять структурний його аналіз, викладають графічну схему.

В кінці гри логопед разом із дітьми роблять висновок, що про одну і ту ж саму життєву ситуацію можна сказати по-різному, будуючи речення різного типу.

Таким чином, представлена методика передбачала створення проблемної ситуації, яка залучала дитину в активний процес мислення.

Під час вирішення поставленого завдання розглядалися і порівнювалися різні судження, точки зору, які висловлювалися дошкільниками. Діалогічна форма навчання забезпечувала розвиток самостійності і творчої активності дитини.

Отже, на підставі результатів констатувального експерименту, програмних вимог до мовлення старших дошкільників, науково-методичних принципів і напрямків корекції мовленнєвого розвитку дітей із ТПМ обґрунтовано та розроблено спеціальну методику формування складних синтаксичних конструкцій із різними типами зв'язку, складних багатокомпонентних речень у дітей старшого дошкільного віку з ТПМ. Визначено етапи і форми проведення корекційної роботи, методи і прийоми роботи з формування речень різного типу, психолого-педагогічні умови, з метою досягнення позитивних результатів.

Корекційна методика формування складних синтаксичних конструкцій передбачала три етапи корекційної роботи: перший етап - пропедевтичний, другий етап – розуміння і побудова означених типів речення, які проходили послідовно-паралельно один одному і третій етап навчання – вміння виконувати складні синтаксичні трансформації. Для кожного з них були визначені завдання, тривалість, зміст і обсяг навчального матеріалу; етапи, методи і прийоми роботи. Під час реалізації корекційно-формувального навчання було застосовано диференційований підхід у навчанні дітей старшого дошкільного віку з ТПМ, з метою впливу безпосередньо на ті особливості порушень, які лежать в основі мовленнєвих дефектів різного генезу, здійснення ефективної корекційної роботи.

У результаті апробації методики формування складних синтаксичних конструкцій у дітей старшого дошкільного віку з ТПМ значно покращилась лексико-граматична сторона мовлення. Діти засвоїли узагальнюючі поняття мови, усвідомили ієрархію мовних одиниць, навчилися диференціювати їх у спеціально створених умовах. Засвоїли поняття «речення», яке виражає закінчену думку і є основною комунікативною одиницею мовлення. Навчилися розуміти зміст як простих так і складних речень різного типу, складних синтаксичних конструкцій із різними видами зв'язку, виконувати їх словесний аналіз. Засвоїли алгоритм побудови речень різного типу від простого до складного, навчилися структурувати мовленнєві ситуації в одне велике зв'язне повідомлення, виконувати трансформацію однієї синтаксичної конструкції в іншу, що вказує на достатньо сформований рівень логічного міркування на синтаксичному рівні. Діти почали виокремлювати і розрізняти сполучники сурядності та підрядності, їх комбінацію; розуміти семантичне і синтаксичне значення для побудови складного речення.

Спеціально організоване, систематичне, цілеспрямоване корекційне навчання дітей старшого дошкільного віку з ТПМ розумінню і побудови складних синтаксичних конструкцій підвищує рівень розвитку лексико-граматичної сторони мовлення, а отже, формує в достатній мірі рівень комунікативної функції мовлення.

Проблема формування складних синтаксичних конструкцій у дітей старшого дошкільного віку з ТПМ не вичерпується результатами проведеного дослідження.

Список використаних джерел

1. Ахутіна Т. В. Порождение речи : нейролингвистический анализ синтаксиса / Т. В. Ахутіна. – М. : Изд-во МГУ, 1989. – 215 с. **2. Выготский Л. С.** Мышление и речь / Л. С. Выготский. – М. : Лабіринт, 1996. – 414 с. **3. Жинкин Н. И.** Механизмы речи / Н. И. Жинкин. – М. : АПН РСФСР, 1958. – 370 с. **4. Жукова Н. С.** Преодоление недоразвития речи у детей : учеб.-метод. пособие / Н. С. Жукова. – М. : Соц.- полит., журн., 1994. – 96 с. **5. Калмикова Л. О.** Развитие мовлення дітей старшого дошкільного віку / Л. О. Калмикова, Н. В. Харченко, С. Д. Дем'яненко, Л. А. Порядченко. – К., 2007.– 303 с. **6. Микляева Н. В.** Диагностика языковой способности у детей дошкольного возраста. Логопедическое обследование : метод. пособие / Н. В. Микляева. – 2-е изд. – М. : Айрис-пресс, 2007. – 96 с. – (Библиотека логопеда-практика. **7. Моисеенко Е. М.** Формирование синтаксической структуры предложения у дошкольников с общим недоразвитием речи : дисс... канд. пед. наук : 13.00.03 / Е. М. Моисеенко. – Санкт-Петербург, 2002. – 216 с. **8. Соботович Е. Ф.** Психолінгвістическа структура речевої діяльності і механізми її формування : научно-метод. пособие / Е. Ф. Соботович. – К. : ІЗМН, 1997. – 44 с.

Spy`sok vy`kory`stany`x dzherel

1. Akhutina T.V. Porogdenie rechi: neurolingvisticheskiy analys syntaxisa / T.V. Akhutina. - M: Izd-vo MGU, 1989. - 215 p. **2. Vygotsky L.S.** Mishlenie i rech / L.S. Vygotsky. - M.: Labirint, 1996. - 414 p. **3. Zhinkin N.I.** Mechanismi rechi / N.I. Zhinkin. - M.: APN RSFSR, 1958. - 370 p. **4. Zhukova N.S.** Preodolenie nedorazvytyya rechi u detey: ucheb. method. posobie / N.S. Zhukova. - M.: Sots.-polit., zhurn., 1994 - 96 s. **5. Kalmikova L.O.** Rozvitok movlennya ditey starshogo doshkilnogo viku / L.O. Kalmikova, N.V. Kharchenko, S.D. Dem'yanenko, L.A. Poryadchenko. - K., 2007.- 303 p. **6. Miklyaeva N.V.** Diagnostica yazikovoї sposobnosti u detey doshkolnogo vozrasta. Logopedicheskoe obsledovanie: method. posobie / N.V. Miklyaeva. – 2- e izd. - M: Airis-press, 2007. - 96 p. - (Biblioteka logopeda-practica). **7. Moiseenko E.M.** Formirovanie syntaxicheskoy structure predlogeniya u doshkolnikov s obschim nedorazvitiem rechi: diss ... cand. ped. nauk: 13.00.03 / E.M. Moiseenko. - Saint. Petersburg, 2002. - 216 p. **8. Sobotovich E. F.** Psikholingvisticheskaya structura rechevoy deyatelnosti i mekhanizmy ee formirovaniya : nauchno-method. posobie / E. F. Sobotovich. - K.: IZMN, 1997. – 44 s.

T.M. Shvaluk. Forming the ability to perform the complex syntactical transformation of sentences of preschool age children with heavy speech infringements. The problem of forming the ability to perform the complex syntactical transformation of sentences of preschool age children with heavy speech infringements is considered in the article. The analysis of results of the establishing stage of the research, which was directed to learn the state of forming the peculiarities of the complex syntactical constructions of preschool age children with heavy speech infringements is presented. It is indicated, that one of the main tasks of comprehensive development of preschool age children is studies of native language and speech development. It is emphasized the importance of timely mastering of grammatical structure of language as an important condition of speech development of preschool age children with heavy speech infringements. The main indicator of the level of children speech development is the culminating process of speech utterance – to be able to build sentences of different syntactical structure. It is defined, that the main indicator of the development of children’s speech is the ability to build sentences of different syntactical structure. That’s why children with heavy speech infringements should be able to use all grammatical units – phrases and sentences of native language. The methods of forming the complex syntactical constructions with different types of connection are represented as the correctional process of formation of different types of sentences from simple to complex, complex syntactical constructions according to the directions and stages of correction work on the level of impressive and expressive speech. Various methods and means of studies are used during of forming the multi-complex sentences; the fundamental form of organization is devoted; the individual approach in studies of children with heavy speech infringements is used during of forming the ability to perform the complex syntactical transformation of sentences . The methods are presented the system of educational and training exercises, tasks, games, which were selected according to lexical subjects in the older group for children with heavy speech infringements according to mentioned stage of studies. The proposed methods will allow to influence effective on the development of syntactical speech side of children this category in general.

Key words: preschool age children, hard speech infringements, the methods, complex syntactical constructions, complex syntactical transformation.

Received 20.04.2015

Reviewed 15.05.2015

Accepted 12.06.2015